1. Lausuntopyyntö

Lakivaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa HE 252/2016 vp johdosta. Sanotussa esityksessä ehdotetaan tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevaa lainsäädäntöä.

2. Tutkinta-arestiin määrääminen

Ehdotetussa PKL 2:12a.1:ssa säädettäisiin seuraavasti:

> Vangitsemisen ja vangittuna pitämisen sijasta tuomittu voidaan 12 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa määrätä tutkinta-arestiin, jos 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettu matkustuskielto on riittämätön pakkokeino. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä tutkinta-arestiin vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta tutkinta-arestiin.

Siteeratun lainkohdan viimeinen virke näyttäisi antavan mahdollisuuden sellaiselle tulkinnalle, että tuomioistuin voisi määrätä tutkinta-arestin ilman syyttäjän tai asianomistajan vaatimusta silloin, jos rikosasian vastaaja on ollut vangittuna syytettä käsiteltäessä. Lain yksityiskohtaisten perustelujen (s. 37-38) perusteella ei yksiselitteisesti käy ilmi, onko tämä ollut lainsäätäjän tarkoitus. Tältä osin pykälää (tai sen perusteluja) pitäisi tarkentaa siten, että siitä selvästi ilmenisi, pitääkö vangittuna vastaavaa henkilöä erikseen vaatia vangittavaksi tai tutkinta-arestiin, jotta aresti voitaisiin määrätä.

> Nyt sanottu ongelma tosin näyttäisi poistuvan, jos PKL 2:12a.1 momentin viittauksen katsotaan kohdistuvan myös PKL 2:12.1:in eikä vain sanotun momentin 2 ja 3 kohtiin. Mikäli viittauksen ulottuvuus arvioidaan näin, niin PKL 2:12a.1:n ehdotettua muotoilua ei välttämättä tarvitse tarkistaa. Tällöinkin lakivaliokunnan mietinnön perusteluissa sanottua vaatimisvelvollisuutta olisi hyvä selvittää hieman tarkemmin, etenkin kun samankaltainen pulma näyttäisi sisältyvän myös jo nyt voimassa olevaan (mutta silti myös esitykseen kuuluvaan) PKL 5:9.3:in.[1]

3. Tutkinta-arestin vähentäminen tuomittavasta rangaistuksesta

Ehdotetussa RL 6:13.1:ssa säädettäisiin seuraavasti:

> Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. **Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut** tehostetussa matkustuskiellossa tai **tutkinta-arestissa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuorokautta, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapauden rajoitusta vastaava aika siten, että kaksi vuorokautta tehostetussa matkustus-**

[1] Kirjallisuudessa tuomitsemisen jälkeisten pakkokeinojen vaatimisvelvollisuutta on käsitelty lyhyesti esim. esityksessä Helminen – Fredman – Kanerva – Tolvanen – Viitanen: Esitutkinta ja pakkokeinot, Viro 2014, s. 855.

> **kiellossa tai tutkinta-arestissa vastaa yhtä päivää vankeutta tai se on katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.** Jos vähennettävien päivien lukumäärä ei ole kahdella jaollinen, ylijäävä päivä jätetään vähentämättä. Vapaudenmenetysaika ja vapauden rajoituksen aika lasketaan päivinä. Tuomioon on merkittävä vapaudenmenetysten, tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin alkamis- ja päättymispäivät.

Ehdotettu muotoilu (ks. paksunnettu kohta) kaivannee selkeyden vuoksi lisäperusteluita siltä osin, että tutkinta-arestin huomioon ottaminen rangaistusta määrätessä voi tulla huomioon otettavaksi vain silloin, kun jutussa on haettu muutosta tai silloin kun käräjäoikeus ehdotetun PKL 2:12i.3:n nojalla käsittelee tutkinta-arestiin liittyvien velvollisuuksien rikkomista. Sitä vastoin silloin, kun käräjäoikeus käsittelee syyteasiaa, se ei mitenkään voi ottaa tutkinta-arestia huomioon rangaistusta määrätessään, koska tutkinta-aresti voidaan määrätä vasta syytteen käsittelyn jälkeen. Ilman sanotunkaltaista lisäselvitystä siteeratusta momentista voi saada sellaisen käsityksen, että tutkinta-aresti olisi mahdollista määrätä jo jutun esitutkinnan aikana.

Edelleen tässä yhteydessä voidaan kiinnittää huomiota siihen, että tutkinta-arestin vähentäminen rangaistuksesta pitäisi käsittääkseni huomioida jotenkin myös vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevassa lainsäädännössä kuten esimerkiksi vankeuslain 3 luvun 3 §:ssä. Tällainen säännös olisi vähintäänkin selkeyden vuoksi tarpeen esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa käräjäoikeus on määrännyt tuomitun tutkinta-arestiin ja käräjäoikeuden tuomio on jäänyt lainvoimaiseksi.

4. Terminologisia huomioita

Ehdotetussa PKL 5:4.3:ssa säädettäisiin seuraavasti:

> Vangitsemisvaatimusta sekä vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuimen on harkittava, ovatko 1 tai 1 a §:ssä säädetyt edellytykset olemassa ja tulisiko vangittavaksi vaadittu tai vangittu määrätä vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Tällöin tuomioistuin päättää matkustuskiellosta myös ennen syytteen nostamista. Vangitsemispäätöksestä tehdyn kantelun johdosta määrätystä matkustuskiellosta päättää kuitenkin vangitsemispäätöksen tehnyt tuomioistuin.

Siteeratun momentin 1. virkkeen loppuun pitäisi selvyyden vuoksi lisätä ”tai tehostettuun matkustuskieltoon”. Toinen vaihtoehto olisi, että lakivaliokunnan mietinnön perusteluista ilmenisi esityksen perusteluja selvemmin, että termillä matkustuskielto tarkoitetaan sekä tavallista matkustuskieltoa että tehostettua matkustuskieltoa, sikäli mikäli tämä on ollut ajatuksena.

> Vastaavan terminologisen huomautuksen voisi tehdä useammankin esitetyn matkustuskieltoa koskevan pykälä kohdalla (eli välillä puhutaan matkustuskiellosta ja välillä tehostetusta matkustuskiellosta ks. esim. ehd. PKL 5:2), mutta juuri PKL 5:4.3:n kohdalla terminologinen epäselvyys on mielestäni suurimmillaan.

Toisena terminologisena huomiona nostaisin vielä esiin sellaisen kysymyksen, onko tutkinta-aresti perusteltu nimi uudelle pakkokeinolle, vai olisi esimerkiksi tuomioaresti parempi termi. Kysymykseni johtuu siitä, että tutkinta-aresti terminä viittaa sellaiseen ajanjaksoon, jonka aikana kyseinen pakkokeino ei ole lainkaan käytettävissä eli rikosten tutkintavaiheeseen (vrt. tutkintavankeus).

5. Yhteenveto

1) Lakivaliokunnan pitäisi mietinnössään tarkemmin avata sitä, edellyttääkö tutkinta-arestin ja matkustuskiellon määrääminen vangittuna vastanneelle syytetylle vaatimusta.
2) Lakivaliokunnan pitäisi jatkovalmistelussa mietintönsä perusteluissa selventää ehdotettua RL 6:13.1, jotta kävisi selväksi, että tutkinta-arestin huomioon ottaminen rangaistusta määrättäessä on lähtökohtaisesti mahdollista vain silloin kun jutussa on haettu muutosta.
3) Lakivaliokunnan pitäisi jatkovalmistelussa miettiä, tulisiko vankeuslakiin ottaa säännös tutkinta-arestin huomioon ottamisesta vapausrangaistuksen täytäntöönpanossa.
4) Lakivaliokunnan pitäisi mietinnössään ottaa selkeästi kantaa siihen, tarkoitetaanko ehdotetuissa lainkohdissa termeillä matkustuskielto ja tehostettu matkustuskielto samaa vai eri asiaa.
5) Lakivaliokunnan pitäisi jatkovalmistelussa miettiä, onko tutkinta-aresti paras mahdollinen termi uudelle pakkokeinolle.

Turussa 13.12.2016

Mikko Vuorenpää
Rikosprosessioikeuden professori, Lapin yliopisto